

ВІДГУК

офіційного опонента доктора педагогічних наук, доцента, професора кафедри спеціальної та інклюзивної освіти Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка

Боряк Оксани Володимирівни

на дисертаційне дослідження Журавльової Лариси Станіславівни

на тему:

«Комплексна діагностика та корекція мовленнєвого розвитку молодших школярів із дисграфією»,

представленого на здобуття вченого ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.03 – корекційна педагогіка

Реалізація освітньої політики щодо формування комунікативно-мовленнєвої компетентності регламентується Законом України «Про загальну середню освіту», Державним стандартом базової і повної загальної середньої освіти. Серед державних вимог до рівня загальноосвітньої підготовки учнів провідне місце належить мовному компоненту, від якого залежить рівень сформованості навчальних навичок у молодших школярів. Реаліями сьогодення є стрімке збільшення кількості дітей які мають стійкі специфічні труднощі в опануванні процесом письма, на початковому етапі засвоєння грамоти. Сьогодні, порушення процесу письма, є поширеним явищем серед дітей молодшого шкільного віку як з нормотиповим розвитком так і школярів із особливими освітніми потребами. З огляду на це, дисертаційне дослідження Журавльової Лариси Станіславівни є важливим і актуальним.

Дослідження виконано відповідно до тематичного плану науково-дослідної роботи кафедри логопедії Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова в межах напрямку «Навчання, виховання, соціальна й трудова адаптація дітей із тяжкими порушеннями мовлення».

Наукова новизна дисертаційного дослідження полягає в тому, що вперше запропоновано концептуальний поліпарадигмальний підхід до діагностики та корекції мовленнєвого розвитку учнів початкових класів із дисграфією в умовах закладу загальної середньої освіти; обґрунтовано структурно-функціональну модель, яка містить психосенсомоторний, мотиваційно-потребнісний, мовленнєво-когнітивний та діяльнісно-результативний компоненти, що служать підґрунтям для визначення критеріїв та показників сформованості мовленнєвого розвитку учнів початкових класів із дисграфією; розроблено, теоретично обґрунтовано й апробовано комплексну діагностику мовленнєвого розвитку обраної категорії учнів; здійснено системне комплексне вивчення мовленнєвого розвитку учнів початкових класів із дисграфією та обґрунтовано і схарактеризовано особливості його структурних складників за визначеними критеріями та показниками; емпірично виокремлено й схарактеризовано типи мовленнєвого розвитку учнів початкових класів із дисграфією (прогностично-інертний: перцептивно-дефіцитарний, тотально-дефіцитарний, мовно-фрагментарний; прогностично-продуктивний: діяльнісно-дефіцитарний, мовно-дефіцитарний, спонукально-дефіцитарний).

Безумовно, на увагу заслуговує запропонована система комплексної корекційної роботи з мовленнєвого розвитку учнів початкових класів із дисграфією в закладах загальної середньої освіти.

Достовірність сформульованих в дисертаційній роботі положень та висновків підтверджується узгодженістю та наскрізною логікою мети, завдань, змісту і висновків; чіткістю і обґрунтованістю формулювань основних положень, глибинним аналізом та повнотою викладу матеріалу, відповідністю джерельної бази: 517 найменувань, із них 109 – іноземною мовою.

Дисертаційне дослідження Л.С. Журавльової є цілісним, логічно структурованим. Дисертанткою наукового грамотно та аргументовано сформульований науковий апарат. Позитивного враження справляє методологічна основа дослідження, використані в роботі теоретичні,

емпіричні та статистичні методи відповідають завданням кожного етапу наукового пошуку.

На увагу заслуговує ретельно розроблена структура дисертаційної роботи, яка відрізняється логічною послідовністю, змістовністю як на рівні дисертації в цілому, так і в середині кожного розділу.

Теоретично вагомим є матеріал першого розділу «Науково-теоретичні засади комплексної діагностики та корекції мовленнєвого розвитку учнів початкових класів із дисграфією», в якому проаналізовано актуальні проблеми дослідження мовленнєвого розвитку учнів початкових класів із дисграфією, з міждисциплінарних позицій висвітлено основний категоріально-понятійний апарат та з'ясовано його термінологічне підґрунтя, наведено аналіз сутнісних характеристик мовленнєвого розвитку, схарактеризовано причини та механізми порушень при дисграфії, розкрито специфіку й особливості корекційно-розвивальної роботи з учнями початкових класів у закладах загальної середньої освіти.

Позитивно оцінюючи другий розділ роботи «Концептуальні засади дослідження мовленнєвого розвитку учнів початкових класів із дисграфією» у межах якого дисертанткою окреслено теоретико-методологічні засади вивчення мовленнєвого розвитку дітей із дисграфією; розкрито його трансміждисциплінарне; наведено характеристику мовленнєвого розвитку із позицій системно-комплексного, культурно-історичного, особистісно-орієнтованого, діяльнісного, компетентнісного методологічних підходів; здійснено опис структурно-функціональної моделі.

Безумовно, на схвальну оцінку заслуговує третій розділ дисертаційного дослідження «Стратегічне спрямування комплексної діагностики мовленнєвого розвитку учнів початкових класів із дисграфією» у межах якого обґрунтовано та здійснено опис структури й організації діагностичного етапу дослідження; презентовано його схему, представлено методику логопедичного скринінгу, розкрито методику поглибленої діагностики мовленнєвого розвитку обраної категорії дітей.

У четвертому розділі рецензованої роботи «Стан та особливості мовленнєвого розвитку дітей із дисграфією як основа для реалізації системно-комплексного підходу в процесі корекційної роботи» представлено результати комплексного емпіричного дослідження мовленнєвого розвитку учнів початкових класів із дисграфією; схарактеризовано результати якісного та кількісного аналізу одержаних даних; визначено типологію мовленнєвого розвитку досліджуваної категорії дітей.

На увагу заслуговує детальний аналіз нормативно-правового забезпечення логопедичної діяльності в умовах початкової школи, наскрізний логопедичний скрінінг учнів 1-4 класів, виділення та обґрунтування типових видів мовленнєвого розвитку учнів із дисграфією: прогностично-інертний тип (перцептивно-дефіцитарний, тотально-дефіцитарний, мовно-фрагментарний) і прогностично-продуктивний тип (діяльнісно-дефіцитарний, мовно-дефіцитарний, спонукально-дефіцитарний). Відзначимо різноманітну кількість статистичних даних, що дає змогу більш детально висвітлити проблематику предметної області наукового пошуку.

Вагомим, з педагогічної точки зору, є п'ятий розділ дисертації «Система комплексної корекційної роботи з мовленнєвого розвитку дітей із дисграфією в умовах сучасного загальноосвітнього простору», в якому визначено організаційно-педагогічні засади процесу корекції мовленнєвого розвитку дітей із дисграфією; наведено результати аналізу навчальних програм для учнів 1-4 класів; представлено наукове обґрунтування формувального етапу експериментального дослідження; розкрито теоретико-методологічні основи, зміст і виокремлено компоненти експериментальної системи комплексної корекційної роботи з мовленнєвого розвитку учнів початкових класів із дисграфією; наведено результати експериментальної перевірки ефективності впровадження розробленої системи.

Дисертаційна робота виконана в науковому стилі. Тексту рукопису притаманна цілісність і логічна послідовність. Рецензована робота свідчить про високий рівень теоретичної, методичної і наукової підготовки

дисертанти. Робота характеризується достатнім рівнем обґрунтованості наукових положень і висновків.

Результати дисертаційного дослідження безперечно мають вагомий науковий і практичний внесок у вітчизняну науку і практику. Окреслені особливості та типи мовленнєвого розвитку учнів початкових класів із дисграфією збагатили науково-методичну базу практичної діяльності логопедів та доповнили й удосконалили зміст програм із підготовки фахівців психолого-педагогічного напрямку з дисциплін «Логопедія» та «Логопсихологія».

Монографія та науково-методичні праці можуть бути використані спеціалістами різних профілів (логопедами, учителями початковий класів, корекційними педагогами, психологами, соціальними працівниками тощо) у навчальному процесі закладів загальної та / або інклюзивної освіти; отриманий у процесі наукового пошуку емпіричний матеріал може служити підґрунтям для подальших педагогічних досліджень мовленнєвого розвитку молодших школярів.

Достовірність результатів роботи підтверджується широкою апробацією та впровадженням на науково-практичних конференціях різного рівня: 20 – міжнародних, 12 – всеукраїнських.

Основні положення й результати дослідження висвітлено в 65 наукових і науково-методичних працях, серед яких – 1 монографія; 2 зарубіжні колективні монографії; 1 навчально-методичний посібник; 25 одноосібних статей у вітчизняних та 9 – у зарубіжних періодичних наукових виданнях (3 опубліковано в журналах, що індексуються в міжнародних базах Scopus і WOS); 1 – у загальнонаукових; 23 публікації в матеріалах наукових конференцій; є 3 свідоцтва про реєстрацію авторського права.

Представлений автореферат відповідає вимогам МОН України до авторефератів дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук. Автореферат стисло передає науковий зміст дисертації.

Даючи в цілому позитивну оцінку виконаній дисертаційній роботі, вважаємо за доцільне висловити автору деякі критичні міркування та побажання щодо перспектив її подальших досліджень.

1. Уточнення потребують доцільність проведення анкетування на визначення пізнавальних та навчальних мотивів (додаток Е.2, Е.3), їх зв'язок з ризиками виникнення розладів письма. Це стосується третього модулю діагностико-аналітичного етапу (Розділ 3, п. 3.2), який передбачав дослідження стану сформованості мотиваційно-потребнісного компонента мовленнєвого розвитку учнів початкових класів із дисграфією.

2. На С. 252 дисертаційного дослідження подано інформацію, яка стосується школярів, які відносяться до «... «чистих» правців і праворуких» (Розділ 4, п. 4.2.3). Уточнення потребує сама диференціація представлених груп школярів, зазначених у ході аналізу результатів обстеження результатів сформованості базових сенсорних систем і міжпівкульної взаємодії.

3. На констатувальному етапі дослідження, серед дітей з специфічними розладами письма (ЕГ 1), було виявлено, що більшість із них це діти з ліворукістю – 29.8 % та діти – амбідекстри – 52 % (Розділ 4, с. 252). У запропонованій системі комплексної корекційної роботи з мовленнєвого розвитку дітей із дисграфією, нажаль, не визначено напряму корекційно-розвивальної роботи саме з цими групами дітей, з урахуванням специфіки їх психомоторного розвитку, що зумовлено їх багаточисельністю.

4. Насамкінець, у роботі трапляються повтори, русизми, стилістичні помилки.

Втім, висловлені зауваження і побажання не впливають на позитивну оцінку рецензованої роботи і мають рекомендаційний характер. У цілому, дисертація Лариси Станіславівни Журавльової «Комплексна діагностика та корекція мовленнєвого розвитку молодших школярів із дисграфією» є завершеним самостійним науковим дослідженням.

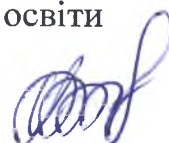
Дисертаційне дослідження Л.С. Журавльової характеризується логічною побудовою, обґрунтованістю положень та висновків; поставлені у ньому

завдання розв'язані; сформульовані висновки відповідають як завданням, так і представленим у ньому матеріалам. Позитивним є те, що дисертація окреслює широкі перспективи для подальшого дослідження проблеми корекції мовленнєвого розвитку школярів із дисграфіями як з нормотиповим так і порушеним розвитком.

Докторська дисертація є самостійною, завершеною науковою працею, її результати мають виразну наукову новизну та вагоме практичне значення.

Дисертаційна робота Лариси Станіславівни Журавльової на тему «Комплексна діагностика та корекція мовленнєвого розвитку молодших школярів із дисграфією» виконана на достатньому науковому рівні і повністю відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 (зі змінами, внесеними згідно з постановами Кабінету Міністрів № 656 від 19 серпня 2015 р. та за № 1159 від 30 грудня 2015 р.), а її автор – Журавльова Лариса Станіславівна заслуговує на присвоєння наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.03 – корекційна педагогіка.

Офіційний опонент,
доктор педагогічних наук, доцент,
професор кафедри спеціальної та інклюзивної освіти
Сумського державного педагогічного
університету імені А. С. Макаренка

Боряк О.В.

